

Stiftelsen Upplandsmuseets verksamhetsberättelse trycks i särskild ordning. Här följer ett sammandrag av ärenden och händelser som handlagts eller inträffat inom museets verksamhet under åren 1984–86.

Årsanslag, personal m. m.

Upplandsmuseets totala omslutning för åren 1984 till 1986 uppgick till ca 5,1, 5,4 respektive 5,5 milj. kronor. Därav utgjorde ca 3,7, 3,7 respektive 4,3 milj. kronor anslag från museets tre huvudmän Uppsala kommun, Uppsala läns landsting och Upplands Fornminnesförening och hembygdsförbund, samt omkring 1 milj. kronor årligen av olika bidrag från staten.

Personalen utgjordes av omkring 40 hel-, deltid- eller timanställda. Omkring 5 personer var delar av åren sysselsatta inom beredskapsarbeten och ungdomsplatser. Vidare hade två vapenfria tjänstepliktiga sina placeringar vid museet under perioden.

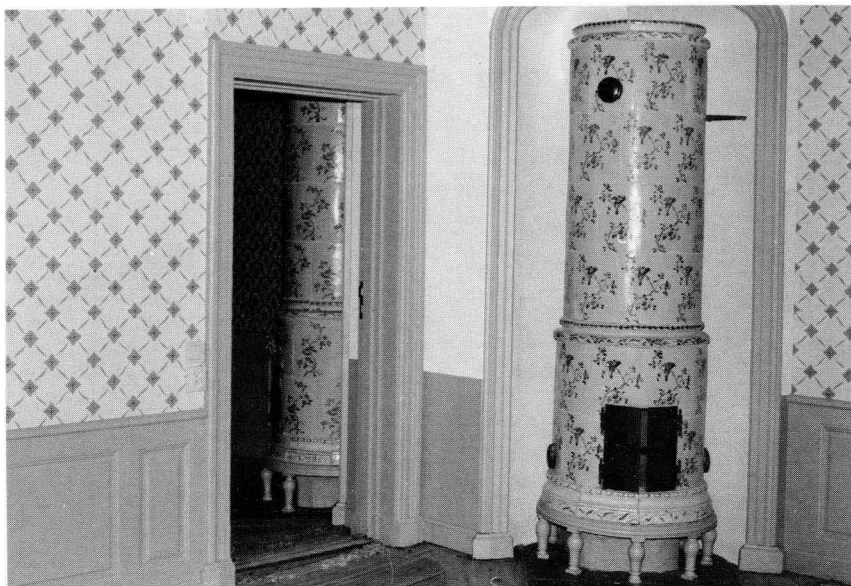
Kulturminnesvård

Upplandsmuseet är remissorgan för länsstyrelsen, riksantikvarieämbetet och andra statliga myndigheter och handlägger ärenden inom kulturminnesvården rörande fornlämningar, byggnadsminnen, kyrkobyggnader, kyrkliga inventarier, byggnadsminnesmärken m. m. Museet fungerar även som rådgivare och remissorgan för länets kommuner.

Rådgivningsverksamheten till företag och enskilda ökade i likhet med tidigare år, framför allt beträffande byggnadsärenden, där museet medverkade i material- och färgfrågor m. m.

Den fortgående som beredskapsarbete bedrivna fornvården i länet omfattade 1984 ett sextiotal objekt men minskade därefter till knappt tjugo genom ekonomiska nedskärningar. Många av tidigare vårdobjekt växer nu igen med gräs och sly. I ett försök att konstruktivt möta problemen har museet tagit kontakt med länets hembygdsföreningar för att stimulera till ideella insatser inom fornvården.

Mindre arkeologiska undersökningar har utförts av museet. 1984 genomfördes en undersökning av den s. k. gråmuren vid Örbyhus slott, Vendels socken. 1985 dokumenterades rester av en båt funnen vid dikningsarbeten i Lillsjön,

Grillska gården vid Trädgårdsgatan i Uppsala har restaurerats varvid en del av rummen i huvudbyggnaden från omkring 1770 återstälts så långt möjligt i ursprungligt skick. Foto från ett av de nyrestaurerade rummen. Foto: Lars Gezelius.

I Viksta kyrka har interiörens målningar rengjorts. Målningarna, som tillkom 1503, överkalkades på 1700-talet och framtogts åter 1933. Konservator Rune Larsson påträffade under 1986 av en tillfällighet en figur ur en s. k. Jesse rot-framställning på väggen ovanför predikstolstaket. Motivet ingår i en bild av Jesu stamträd med anfadern Isai (Jesse) vid trädets rot. Foto: Lars Gezelius.

I Lövstabruk i Österlövsta socken har smedsbostaden intill värdshuset undergått renovering och inre ombyggnad, varvid museet utfört dokumentation. Foto: Lars Gezelius.

Tolfta socken. 1986 dokumenterades rester av en medeltida byggnad inom kvarteret S:t Erik i Uppsala, en äldre vägbank i Östersta, Häggeby socken undersöktes och resterna av en stockbåt i Börjedalssjön i Börje socken dokumenterades liksom en trärörsledning vid Viks slott i Balingsta socken.

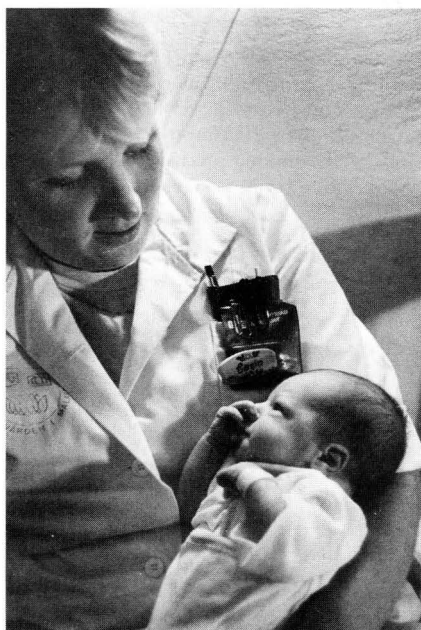
I frågor rörande kyrkobyggnader och inventarier fungerar museet som Riksantikvarieämbetets regionala kontaktorgan. Museet har svarat för kulturhistoriska kontroller i samband med restaureringsarbeten under 1984 i Börstil, Svinnegarn och Vaksala; 1985 i Börstil, Hagby, Harg och Yttergran och under 1986 i Almunge, Börstil, Skuttunge, Tillinge, Uppsala-Näs och Viksta kyrkor. Ytterligare ett femtiotal kyrkoärenden har varit föremål för handläggning.

Inom den övriga byggnadssektorn har museet varit kontrollant vid byggnadsarbeten i byggnadsminnesmärken. 1984 vid Dekanhuset, Gustavianum och Linnéträdgården i Uppsala samt vid Biskops-Arnö i Häggeby socken där arbetena fortsatte under följande år. Under 1985 vid Pollacksbacken i Uppsala och Linnés Hammarby i Danmarks socken samt under 1986 vid Konsistoriehuset och slottet i Uppsala.

Vidare svarade museet för den antikvariska kontrollen i samband med nybyggnadsarbeten inom stadsbebyggelse, samt antikvariska kontroller vid ombyggnadsarbeten i bl. a. Forsmarks, Gimo, Hargs, Lövsta och Österby bruk.

Inför flyttningen 1984 av Lundellska skolan, "Skrapan", i Uppsala har museet fotodokumenterat den sista examensdagen i de gamla skollokaler. Foto: Tommy Arvidson.

Innan lättvårdsavdelningen Ringblomman i Uppsala lades ned 1986 dokumenterades denna. En barnsköterska tar här hand om ett nyfött barn, som tillbringar några dagar på Ringblomman tillsammans med sin mamma. Foto: Tommy Arvidson.

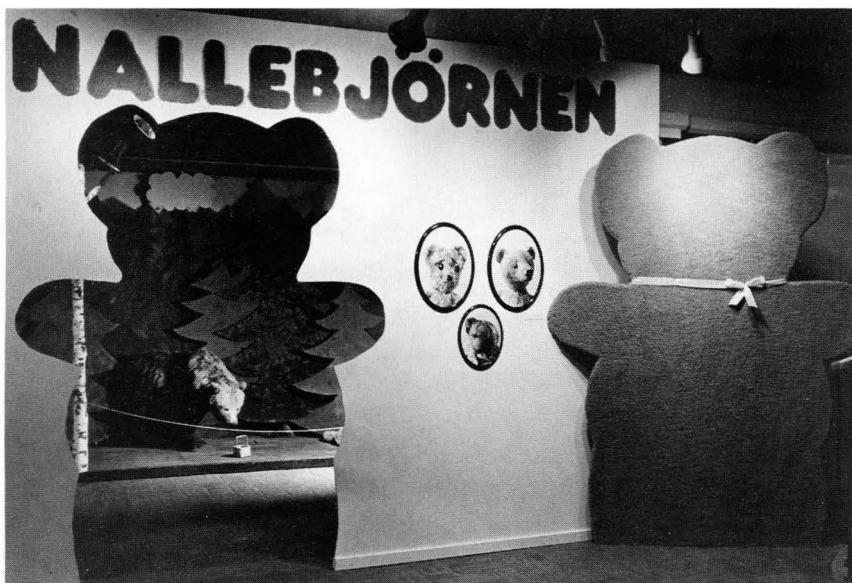
I utställningen SMIA ingick bl. a. en fullskalig interiör. Denna visade en bondesmedjas inredning och utrustning med härd, bälg, städ och diverse verktyg som behövdes för att reparera gårdens jordbruksredskap och tillverka vissa järndetaljer. Hans Lustigs figurscener illustrerade olika arbetsmoment i bondesmedjan som t. ex. bockning och påsättning av hjulringar. Hemsidda produkter av olika slag ingick också som en viktig del i utställningen SMIA. Foto: Tommy Arvidson.

Bebyggelseinventeringar har bedrivits i Uppsala kommun, under 1984 och 1985 i Skuttunge och i socknarna sydväst om Uppsala. Arbetet har utförts på uppdrag av Uppsala kommun. Under perioden har museet i egen regi genomfört inventeringar av folkrörelselokaler i Uppsala, Tierps, Älvkarleby och Östhammars kommuner.

1986 slutfördes arbetet med den beskrivande delen av Tierps kommuns kulturmiljöprogram, vilket fick namnet "Tierp tar tillvara".

Dokumenterande verksamhet

Under 1984 utfördes dokumentationer av två arbetsplatser, Bergbrunna tegelbruk och Enköpings kvarnstensfabrik. Båda undersökningarna har presenterats tidigare i årsboken Uppland. 1985 gjordes en översiktlig inventering av Akade-

Utställningen "Nallebjörnen" blev en stor publiksuccé med drygt 30.000 besökare. Entrén utgjordes av en dörröppning med nallebjörnskontur bakom vilken utställningens inledande avdelning om den biologiska björnen återfanns. Foto: Tommy Arvidson.

Skollådan "Folkmusik i Uppland" innehåller en nyckelharpa, flera exempel på enkla, billiga eller hemmagjorda instrument, en figurscen, trycksaker, en serie diabilbilder samt ett ljudband. Lådan skall stimulera och underlätta undervisningen i vår lokala folkmusiktradition. Foto: Tommy Arvidson.

Utställningen "Bygd att vårda" tillkom samtidigt som det regionala kulturminnesvårdsprogrammet. Den visades dels på Upplandsmuseet och dels i alla länets kommuner. Som vandringsutställning var den museets största någonsin. Till utställningen hörde också en betydande skolverksamhet. På bilden visas utställningen av museilärare Barbro Björnemalm. Foto: Tommy Arvidson.

miska sjukhusets medicinhistoriska samlingar inför planeringen av ett medicinhistoriskt museum. En dokumentation av bygdefotografen John Alinders bildsamling gjordes i samarbete med Altuna hembygdsförening. Under 1986 dokumenterades lättvårdsavdelningen Ringblomman i Gillbergsska barnhemmet i Uppsala inför nedläggningen och en dokumentation av Vittinge tegelbruk inleddes. Under perioden 1984–1986 ökade museets samlingar med uppemot 200 föremål.

Arkiv och foto

Under perioden har planeringen för datorisering pågått. 1984 genomfördes en överföring av föremålskatalogen till Nordiska museets databas och under följande år överfördes kontinuerligt nya accessioner. För museets bildsamling har ett regelverk för klassifikation och en nomenklatur tagits fram varvid ADB-behandling möjliggjorts. 1986 inleddes arbetet med ett nytt forsknings- och dokumentationsprogram för museets framtida forskningsuppgifter inom uppländskt samhälls- och näringsliv.

"Riala-kläderna" var en utställning om kläder för barn och vuxna i helg och söcken under 1700-talets slut till 1900-talets början. De i många fall unika kläderna kom från Riala socken där de påträffats på vinden i en av byns gårdar. Foto: Tommy Arvidson.

Utställningar

Utställningsverksamheten bedrevs i likhet med tidigare år av museet självt, dels av utomstående organisationer som i egen regi visat utställningar på museet. Museets tillfälliga utställningar omfattade under perioden 18 utställningar i musei-byggnaden. Av dessa var åtta egna produktioner. Ett trettiotal mindre utställningar producerade helt av utomstående visades parallellt.

Bland egna utställningar kan nämnas SMIA-uppländska bondesmedjor och bondesmidet som manlig slöjd. BYGD ATT VÅRDA – en utställning kring kulturminnesvårdsprogrammet för Uppsala län och NALLEBJÖRNEN – en av våra vanligaste leksakers historia, gestaltning och exploatering, alla under 1984. Under 1985: RIALAKLÄDERNA – generationers kläder i sydöstra Uppland, och ATT SKILDRA EN BYGD – ETT FOLK – EN EPOK, John Alinder som

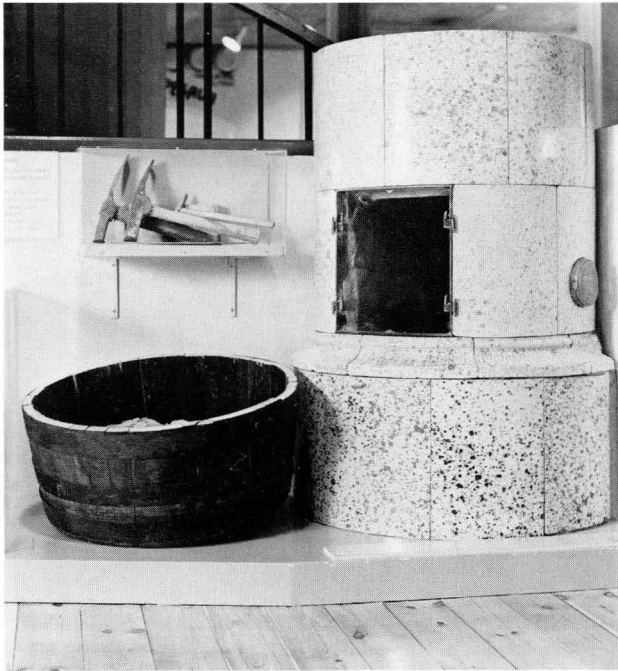
Basutställningen Vårt Uppsala: I den medeltida vardagen spelade helgonen en stor roll. Därför möts man av denna Anna själv tredje-bild. I bakgrunden delar av utställningens medeltidsavsnitt. Foto: Tommy Arvidson.

kulturhistorisk fotograf. Under 1986: VÅRT UPPSALA! Aros-Uppsala under 700 år samt ARBETSLIV I UPPSALA skildrat av Upplandsmuseet och Lars Lind.

Under stadsjubileumsåret 1986 präglades verksamheten av ett stort antal jubileumsutställningar under mottot "Upplandsmuseet – Jubileumsutställningshuset". För jubileet färdigställdes delar av den nya basutställningen om Uppsala stads historia.

Antalet besök i museet uppgick under åren till 66.000, 53.000 respektive 56.000 och i Walmstedtska gårdens museivåning till i genomsnitt 6.400 per år.

I den regionala utställningsverksamhet som bedrivs i samverkan med Länsbiblioteket och Landstingets kulturförvaltning, ingick under 1984 och 1985 museets

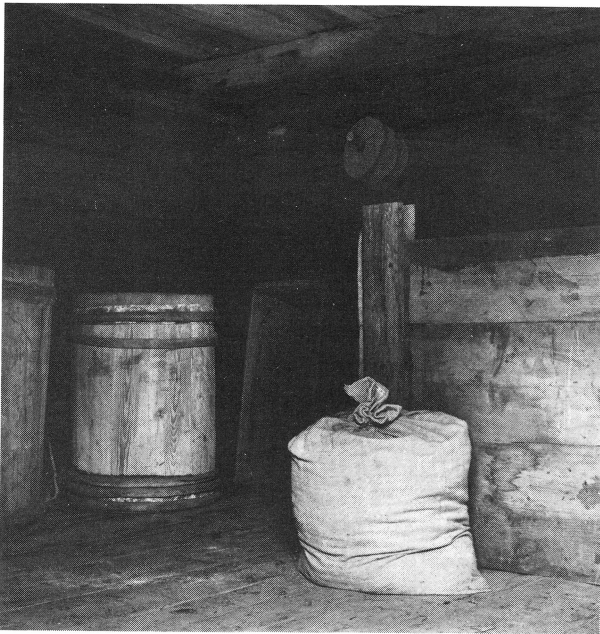
Basutställningen Vårt Uppsala: Borgerliga näringar har i stort sett drivits i Uppsala liksom i andra svenska städer. Ett 40-tal hantverksyrken fanns representerade här under 1700-talets andra hälft – kakelugnsmakeri var ett. Kakelugnsmakarens verktyg och en till hälften murad ugn, som låter besökaren studera det sinnrika systemet av rökgången. Foto: Tommy Arvidson.

stora utställning kring kulturminnesvårdsprogrammet för länet, BYGD ATT VÅRDA. Vidare turnerade åtta utställningar i länets samtliga kommuner.

I Mattsgården i Gamla Uppsala öppnades 1986 utställningen "GAMLA UPPSALA – kulturminnen och historia", vilken är öppen dagligen under sommarmånaderna. Uppsala kommun hade anslagit särskilda medel till utställningen, som producerats och arrangerats av Upplandsmuseet. Utställningen är tänkt att fungera som en inledande "informationssluss", i nära anslutning till fornminnesområdet och kyrkan.

Program och skolverksamhet

Disagården besöktes under 1984 av 126 skolklasser och barngrupper. 1985 var antalet hela 165. 1986 var verksamheten nedskuren på grund av museets begränsade och osäkra ekonomi och omfattande endast 70 grupper. Programverksam-

Disagården fungerar idag som Upplandsmuseets stora basutställning om uppländsk allmogekultur. Med ökad kunskap och nyförvärv av föremål försöker vi ständigt förbättra den utställningen. Den pedagogiska verksamheten, som bedrivs på Disagården, kräver autentiska och trovärdiga miljöer och därför pågår ett kontinuerligt arbete med att förbättra inredningar och möbleringar.

Under 1985 har ytterligare en av Gränbygårdens matbodar iordningställt. I en stor bingeförvaras hårt rågbröd och brödsäd i olika fack. I säckar och i laggade tunnor förvaras malt mjöl av skilda sorter. Den nya boden kompletterar den tidigare matboden som innehåller saltade och torkade matvaror.

Foto: Tommy Arvidson.

het för allmänheten hölls varje sommar i genomsnitt vid 13 tillfällen. Arrangörer var vid sidan av museet även Uppsala kommun, Uppsala Ungdomsring samt Gamla Uppsala församling och missionsförsamling.

Programverksamheten på museet har varit livlig och då framför allt i samband med den större utställningen NALLEBJÖRNEN och i anslutning till jubileumsutställningarna 1986. Kostnadsfria visningar med museilärare för skol- och förskoleklasser m. fl. ordnades kontinuerligt och under sportlovsveckorna förekom dagligen aktiviteter för lediga skolbarn. Vidare genomfördes studiedagar och museidagar för lärare.

Med anledning av det avslutade arbetet med kulturmiljöprogrammet "Tierpar tillvara", vilket Upplandsmuseet utfört på uppdrag av Tierps kommun, arrangerades 9–15 november en innehållsrik läns museivecka i kommunen. En stor del av museets verksamhet flyttades denna vecka till Tierps kommun. Avsikten var att invånarna i kommunen på ett enkelt sätt skulle lära känna Upplandsmuse-

ets verksamhetsområden samt uppmärksamma den nytgivna skriften "Tierp tar tillvara".

Länsmuseiveckans utbud omfattade utställningar, programverksamhet, arkivservice, skolundervisning, information och försäljning samt dokumentation.

Hembygdsföreningar

Under perioden har länets hembygdsföreningar fått råd och anvisningar i skiftande frågor rörande verksamheten i allmänhet, underhåll av hembygdsgårdar, uppställning av föremålssamlingar m. m. Rådgivningsverksamheten har bedrivits bl. a. genom personliga besök hos föreningarna.